उत्पाद्य च बहून्पुत्रान् कुलसन्तानकारिणः । कालेन महता राजन् कालधर्म्ममुपेयिवान् ।
स त्वं राजेन्द्र सञ्जातं शोकमेनं निवर्त्तय । यथा त्वां केशवः प्राह व्यासश्च सुमहातपाः ।
पितृपैतामहं राज्यमास्थाय धुरमुद्वह । इष्ट्वा पुण्यैर्म्महायज्ञैरिष्टं लोकमवाप्स्यसि ।
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वणि राजधर्म्मानुशासनपर्व्वणि सुवर्णष्ठीविसम्भवोपाख्याने एकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥
॥ वैशम्पायन उवाच ॥ तूष्णीम्भूतं तु राजानं शोचमानं युधिष्ठिरं । तपस्वी धर्म्मतत्त्वज्ञः कृष्णद्वैपायनोऽब्रवीत् । ११३५
॥ व्यास उवाच ॥ प्रजानां पालनं धर्म्मो राज्ञां राजीवलोचन । धर्म्मः प्रमाणं लोकस्य नित्यं धर्म्मानुवर्त्तिनः ।
अनुतिष्ठस्व तद्राजन्पितृपैतामहं पदं । ब्राह्मणेषु तपो धर्म्मः स नित्यो वेदनिश्चितः ।
तत्प्रमाणं ब्राह्मणानां शाश्वतं भरतर्षभ । तस्य धर्म्मस्य कृत्स्नस्य क्षत्रियः परिरक्षिता ।
यः स्वयं प्रतिहन्ति स्म शासनं विषये रतः । स बाहुभ्यां विनिग्राह्यो लोकयात्राविघातकः ।
प्रमाणमप्रमाणं यः कुर्य्यान्मोहवशङ्गतः । भृत्यो वा यदि वा पुत्रस्तपस्वी वाऽथ कश्चन । ११४०
पापान् सर्व्वैरुपायैस्तान्नियच्छेच्छातयीत वा । अतोऽन्यथा वर्त्तमानो राजा प्राप्नोति किल्बिषं ।
धर्म्मं विनश्यमानं हि यो न रक्षेत्स धर्म्महा । ते त्वया धर्म्महन्तारो निहताः सपदानुगाः ।
स्वधर्म्मे वर्त्तमानस्त्वं किन्नु शोचसि पाण्डव । राजा हि हन्याद्दद्याच्च प्रजा रक्षेच्च धर्म्मतः ।
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ न तेऽभिशङ्के वचनं यद्ब्रवीषि तपोधन । अपरोक्षो हि ते धर्म्मः सर्व्वधर्म्मविदाम्वर ।
मया त्वबध्या बहवो घातिता राज्यकारणात् । तानि कर्म्माणि मे ब्रह्मन्दहन्ति च पचन्ति च । ११४५
॥ व्यास उवाच ॥ ईश्वरो वा भवेत्कर्त्ता पुरुषो वाऽपि भारत । हठो वा वर्त्तते लोके कर्म्मजं वा फलं स्मृतं ।
ईश्वरेण नियुक्तो हि साध्वसाधु च भारत । कुरुते पुरुषः कर्म्म फलमीश्वरगामि तत् ।
यथा हि पुरुषश्छिन्द्याद्वृक्षं परशुना वने । क्षेत्तुरेव भवेत्पापं परशोर्न कथञ्चन ।
अथवा तदुपादानात्प्राप्नुयात्कर्म्मणः फलं । दण्डशस्त्रकृतं पापं पुरुषे तन्न विद्यते ।
न चैतदिष्टं कौन्तेय यदन्येन कृतं फलं । प्राप्नुयादिति यस्माच्च ईश्वरे तन्निवेशय । ११५०
अथापि पुरुषः कर्त्ता कर्म्मणोः शुभपापयोः । न परो विद्यते तस्मादेवमेतच्छुभं कृतं ।
न हि कश्चित्कचिद्राजन्दिष्टात्प्रतिनिवर्त्तते । दण्डशस्त्रकृतं पापं पुरुषे तन्न विद्यते ।
यदि वा मन्यसे राजन् हतमेकम्प्रतिष्ठितं । एवमप्यशुभं कर्म्म न भूतं न भविष्यति ।
अथाभिपत्तिर्लोकस्य कर्त्तव्या शुभपापयोः । अभिपन्नमिदं लोके राज्ञामुद्यतदण्डनं ।
तथाऽपि लोके कर्म्माणि समावर्त्तन्ति भारत । शुभाशुभं फलं चैते प्राप्नुवन्तीति मे मतिः । ११५५
एवमप्यशुभं कर्म्म कर्म्मणस्तत्फलात्मकं । त्यज त्वं राजशार्दूल मैवं शोके मनः कृथाः ।
स्वधर्म्मे वर्त्तमानस्य सापवादेऽपि भारत । एवमात्मपरित्यागस्तव राजन्न शोभनः ।
विहितानि हि कौन्तेय प्रायश्चित्तानि कर्म्मणां । शरीरवांस्तानि कुर्य्यादशरीरः पराभवेत् ।
तद्राजन् जीवमानस्त्वं प्रायश्चित्तं करिष्यसि । प्रायश्चित्तमकृत्वा तु प्रेत्य तप्तासि भारत ।
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वणि राजधर्म्मानुशासनपर्व्वणि प्रायश्चित्तोपाख्याने द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥